

Motion till riksdagen

1989/90:So7

av Daniel Tarschys m. fl. (fp)

med anledning av prop. 1989/90:28 om vård
i vissa fall av barn och ungdomar

Regeringen föreslår att en ny lag ersätter lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. LVU utgör ett komplement till socialtjänstlagen. Socialtjänstlagen bygger på frivillighet och tillit till människors egen förmåga. LVU är tänkt att användas i situationer när insatser byggda på frivillighet inte är möjliga eller tillräckliga.

Vi stöder propositionens grundtankar. Övervägandena om lagens utformning ter sig omdömesgilla. Den svåra frågan är emellertid hur förslagets intentioner skall kunna omsättas i praktisk handling. Problemen med den nuvarande lagen rör inte så mycket dess utformning som bristen på erforderliga resurser – personella, institutionella och finansiella. När riksdagen nu har att pröva en ny LVU är det nödvändigt att dessa förutsättningar ägnas en noggrann granskning.

Individuella och tidiga insatser

Det bästa sättet att förhindra att tvångsplaceringar måste tillgripas med stöd av LVU är en metodisk och medveten satsning på tidiga insatser när barn eller ungdomar far illa eller uppvisar ett brottsligt beteende. En viktig bestämmelse i förslaget är därför § 22, som ger socialnämnden befogenheter att vidta olika slags stödjande åtgärder inom ramen för ett "öppenvårdstväång".

Tidiga insatser från socialtjänstens sida kan uppfattas som integritetskränkande av de unga och deras föräldrar. För att denna verksamhetsform skall vara effektiv krävs självfallet gott omdöme och handlag hos de ansvariga inom socialtjänsten. Vi tror emellertid att insatser av detta slag är utomordentligt viktiga och att det finns skäl att genom aktiv opinionsbildning öka allmänhetens förståelse för denna typ av kontakter.

Ett inslag i den förebyggande vården bör utgöras av utökad socialjourn-verksamhet. Det är angeläget att en sådan organiseras i samtliga kommuner. Omfattningen av verksamheten skall givetvis anpassas till de aktuella behoven.

Barnombudsman

Det finns många exempel på hur barns intressen blir eftersatta i samhällsutvecklingen. Åtgärder som syftar till att förbättra barns livsvillkor måste där- för vidtas.

Folkpartiet har tidigare föreslagit att en statlig barnombudsmannatjänst bör inrättas. Barnombudsmannen skall kontinuerligt följa och utreda barns och barnfamiljers villkor i samhället. Bl. a. bör följande funktioner ingå i ansvarsområdet:

- ☐ bevaka att lagar som berör barns villkor efterföljs
- ☐ föreslå åtgärder för att stärka barns rättssäkerhet
- ☐ granska befintlig och planerad lagstiftningseffekt på barns situation i samhället och föreslå erforderliga kompletteringar.

Mot. 1989/90
So7

Fortbildning och personalutveckling

En kunnig och engagerad personal är en viktig förutsättning för att barn och unga som blir föremål för insatser enligt LVU får den vård som avsetts. Socialtjänsten måste därför förfoga över tillräckliga resurser. Fortbildning måste bedrivas och det måste ske en kontinuerlig utveckling av arbetsmetoderna för insatser såväl under som före och efter omhändertagandet. Det är viktigt att familjehemmen, hemmen för vård och boende och de s. k. § 12-hemmen får erforderligt stöd i vad avser personalutveckling. Fortbildningen av den personal som är verksam inom dessa vårdformer måste förstärkas. Folkpartiet har under en följd av år bl. a. krävt ökat stöd till fortbildning till familjehemspersonal.

Jourplaceringar

De ungdomar som med stöd av LVU omhändertas för vård måste genast efter beslutet få del av vården. Platsbristen måste hävas genom kraftfulla insatser från samhällets sida. Om plats inte kan beredas omedelbart måste det finnas tillgång till någon form av jourplaceringar. Ungdomar som omhändertagits för vård får inte lämnas utan tillsyn och insatser i avvaktan på planerad placering.

I avtalet med kommunförbunden om statsbidrag för den framtida missbrukarvården och ungdomsvården förutskickas en länsövergripande planering i syfte att komma till rätta med bristen på placeringsmöjligheter. Ambitionen är lovvärd men vi ifrågasätter om inte tempot i dessa ansträngningar är väl lågt. Frågan diskuteras i vår motion med anledning av tilläggsbudget I.

Språkbruk

Modern socialsvenska utmärks av en växande räddhåga att ge saker och ting hanterliga namn. Gamla benämningar uppfattas som stigmatiserande och avskaffas därför, men i deras ställe kommer antingen ingenting alls eller också haranger som är så långa att de inte kan användas i dagligt tal och dagligskrift. Som följd av detta har vi nu en uppsjö av sådana egendomligheter som § 12-hem, § 7-intyg, § 18-vård osv. Detta fikonspråk blir obegripligt för alla utomstående.

Det är dags att bryta med denna tendens, som sticker fram huvudet också i den nu aktuella propositionen (f. ö. redan i dess namn). Utskottet bör under sin granskning göra de språkliga justeringar som är nödvändiga för att göra lagen hanterlig. Till det som bör övervägas av utskottet hör den föreslagna lagens namn och § 12-hemmens namn.

Speciella lösningar för svårhanterliga ungdomar

Mot. 1989/90
So7

En liten grupp av ungdomar har visat sig vara alltför våldsamma eller ohanterliga för att vistas på § 12-hem. För dem saknas ofta alternativ utanför kriminalvården. Gruppen är lyckligtvis så begränsad att det inte lär vara möjligt eller motiverat för enskilda huvudmän att inrätta särskilda inrättningar. En samverkan krävs därför för detta speciella klientel. Staten bör ta initiativ till en lösning av problemet. En möjlighet är att inrätta något eller några LVU-hem med särskilt hög bevakningsgrad. En annan möjlighet är att ungdomar som inte kan hanteras inom LVU-hemmen placeras inom kriminalvården.

Dokumentation

I propositionen föreslås att i socialnämndens ansökan om vård enligt LVU skall grunderna, den unges förhållanden, tidigare vidtagna åtgärder och den planerade vården anges. Det är viktigt att dokumentationen kring ett LVU-ärende är fullständig. Detsamma måste gälla vid placeringar av barn och ungdom som sker enligt socialtjänstlagen. Missförhållandena kan oftast vara lika stora för den som placeras enligt socialtjänstlagen som enligt LVU. Om-sättningen av handläggare vid socialförvaltningarna är dessutom betydande, vilket kan omöjliggöra en långsiktig vårdplanering om dokumentationen är bristfällig.

Vårdnadsöverflyttning

Regeringen föreslår att möjligheten att överflytta vårdnaden till familjehemsföräldrarna måste utnyttjas oftare än för närvarande, under förutsättning att en återförening inom överskådlig tid ter sig realistisk. Denna möjlighet till vårdnadsöverflyttning är speciellt viktig om barnet placeras i familjehem vid mycket späd ålder. Socialnämnderna bör därför åläggas att med ca 2–3 års intervaller överväga en eventuell vårdnadsöverflyttning vid mycket långa familjehemsplaceringar av barn och unga. Oftast försämras de ekonomiska villkoren för familjehemsföräldrarna när de övertar vårdnaden, eftersom de då går miste om ersättningen som familjehemsförälder. Vi föreslår därför att den ekonomiska situationen för familjehemsföräldrar, som övertar vårdnaden av barn, blir utredd.

Socialtjänst – kriminalvård

Ungdomar under 20 år som begår brott skall i första hand bli föremål för insatser från socialtjänstens sida, samtidigt som straffbarhetsåldern är 15 år. Samarbetet mellan socialtjänsten och rättsväsendet är emellertid långt ifrån friktionsfritt. Detta medför att ungdomar med ett kriminellt beteende lätt kan hamna mellan flera stolar.

De verksamma inom socialtjänsten, rättsväsendet, kriminalvården, polisen m. fl. påtar ofta hur svårt det är att nå resultat eftersom inblandade myndigheter arbetar oberoende av varandra. Samarbetet mellan de inblandade myndigheterna måste stärkas för att förhindra ytterligare brottslighet från unga och lägga grunden för lämpliga insatser från samhällets sida.

Samhällets reaktioner gentemot de ungdomar som begår brott måste

komma så fort som möjligt i anslutning till brottet. Oavsett om socialtjänsten eller åklagarmyndigheten handlägger ärendet måste genvägen bli snabbt. På detta område finns i dag stora brister som med skärpa måste påtalas av riksdagen. Regeringen bör anmodas att se över vilka väntetider som f. n. föreligger och återkomma till riksdagen med förslag om insatser för att möjliggöra en mer skyndsam hantering av ungdomsbrotten.

Under senare tid har vi haft en aktiv debatt om våldet bland ungdomarna. Oavsett om våldet har ökat eller främst blivit mera synligt är det riksdagens skyldighet att vidta åtgärder. För att åtgärderna skall bringa resultat måste gemensamma insatser från flera utskott initieras.

Ungdomskriminaliteten måste angripas genom en mängd olika insatser. Utöver dem som nämnts med anknytning till LVU-propositionen tar vi här nedan upp i punktform ett antal åtgärder som vi i andra sammanhang har fört fram:

- ☐ Kraftfulla insatser mot alkohol- och narkotikamissbruk
- ☐ Opinionsbildning för att skärpa föräldraansvaret
- ☐ Ökat stöd till ungdomarnas fritidsaktiviteter
- ☐ Föräldrar till ungdomar som orsakar skada måste i högre utsträckning bli skadeståndsskyldiga
- ☐ Bättre stöd för brottsoffer
- ☐ Vidgad tillämpning av bruket att kriminella ungdomar konfronteras med sina offer och resultatet av sina gärningar
- ☐ Jourdomstolar, villkorad åtalseftergift, hårdare straffsatser vid upprepade brottslighet samt ökade möjligheter till häktning av ungdomar

Parlamentarisk beredning

När socialtjänstlagen antogs uttalade riksdagen att lagens tillämpning borde följas av en parlamentarisk beredning. Socialberedningen gavs denna uppgift.

Socialberedningen är numera upplöst, men behovet av en parlamentarisk beredning med uppgift att följa den nya sociallagstiftningens tillämpning och ta initiativ till åtgärder för att hantera olika problem kvarstår. I fråga om den aktuella lagen är det inte minst viktigt att vaka över hur tillgången på nödvändiga platser utvecklas och hur den öppna vården byggs ut. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att det inrättas en parlamentarisk beredning för att följa institutionsvården samt det förebyggande arbetet inom socialtjänstens område med inriktning på barn och unga,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om socialjoursverksamhet,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jourplaceringar inom LVU-vården,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i mo-

tionen anförts om ungdomar som visat sig alltför våldsamma eller ohanterliga för § 12-hem.

Mot. 1989/90
So7

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av personalutveckling och fortbildning bland grupper som arbetar inom socialtjänsten med barn och unga och inom vård enligt LVU.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att socialtjänstlagen skall omfattas av liknande krav på dokumentation som LVU.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vårdnadsöverflyttningar vid mycket långa familjehemsplaceringar.

8. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om de ekonomiska villkoren vid vårdnadsöverflyttningar.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en barnombudsmannatjänst bör inrättas i enlighet med vad som anförts i motionen.

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts under rubriken socialtjänst — kriminalvård.

Stockholm den 14 november 1989

Daniel Tarschys (fp)

Barbro Westerholm (fp)

Ulla Orring (fp)

Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)